

ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

Δ.Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Γ'.

ΑΘΗΝΑ, Κυριακή 17 του 'Απριλίου 1905

ΓΡΑΦΕΙΑ: 'Οδός Οικονόμου αριθ. 4 — ΑΡΙΘ. 144

ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Κεντάει δεντρά στὸ δίμυτο παννί, κεντάει κι ἀγδόνια
νὰ κελαιζοῦν κάθε πουρνὸ, νὰ κλαίνε κάθε βράδυ,
κεντάει τὰ μὲ τὰ κόκκινα μπουμπούκια πελαργόνια
καὶ στὰ τελλέρα τῶν βραγιῶν ξομπλιάζει ὁ 'Απρίλης ρόδα.

Κ' ἔτσι στολίζει τ' ἄθυνα σπίτια του — τὰ περβόλια, —
ποῦ ὁ κουρσέρος ὡς τὰ γτέδες ἐγύμνασε ὁ Χειμῶνας
καὶ τώρα μέσ' στὴν ἀνοιξη ποῦ ὁ Λυτρωτὴς ὑψώθη
κάτι θὰ ποῦν τὰ λούλουδα, ποῦ δὲ θ' ἀκούσῃ ὁ 'Απρίλης

ΡΩΜΟΣ ΦΙΛΥΡΑΣ

ΕΝΑΣ ΕΝΑΣ

Ἔτσι ἔλεγε μὲ κάποια λύπη ὁ καημένος ὁ Ζολάς,
κάθε φορὰ ποῦ ἔβλεπε σημαντικὸ πρόσωπο, ἢ
κανένα συγγραφεὴ ἢ κανένα ὑπουργὸ ἢ κανένα βουλευ-
τὴν, νὰ βγαίνει ἄξαφνα στὴ μέση, μόνο καὶ μόνο γιὰ
νὰ δηλώσῃ πὼς ἀποκηρύττει τὴ δικαιοσύνη καὶ πὼς
τὴν ἀλήθεια δὲν τὴ θέλει. Ἔνας ἕνας, λέει, ἐρχου-
νται, σὰ νὰ τοὺς ἐσπρωχνε κανένας δαίμονας κακός,
ἐρχονται νὰ βυθιστοῦνε στὰ βάραθρα τῆς ψευτιάς.
Τὸ μέλλο μῆτε τὸ συλλογιοῦνται· δὲν τὸ στοχα-
ζοῦνται κανε τί θὰ ποῦνε μιὰ μέρα γι' αὐτούς.
Μπορούσανε καὶ νὰ σωπάσουνε· ὄχι! Λέει καὶ τοὺς
εἴτανε ἀδύνατο, εἴτε γιὰτὶ ὁ ἕνας γύρεβε ψήφους
κι ὁ λαὸς εἴτανε τότες ἀπατημένος, εἴτε γιὰτὶ ὁ
ἄλλος δημοσιότητα κυνηγοῦσε, εἴτε γιὰτὶ ὁ 'Αλ-
φας ἢ ὁ Βήτας δὲν τολμοῦσανε νὰ μὴν πάνε μὲ τὸ
δυνατώτερο τὸ κόμμα, οἱ περισσότεροὶ πάλε γιὰτὶ
δὲν τοὺς περνοῦσε νὰ ζητάσουνε καὶ νὰ μάθουνε ποῦ
καὶ ποῖα εἴτανε ἡ ἀλήθεια.

Σήμερα τί κερδίσανε; Σὲ λίγους μῆνες, ὁ ἀ-
θῶος, δυὸ φορές καταδικασμένος, ἐπίσημα θάθωοθῃ,
καὶ τετραπᾶνερη θὰ φέξῃ στὸν κόσμον ἡ ἀλήθεια. Θὰ
φέξῃ, κ' εἶναι τιμὴ μεγάλη γιὰ ἕνα ἔθνος, εἶναι
δόξα του, ἡσυχία νὰ μὴ βρῆσκῃ, ὡς ποῦ νὰ στήσῃ
τῆς Δικαιοσύνης τὸ βωμὸ ποῦ τῆς πρέπει. Τὸ κα-
τάφερε ἡ Γαλλία. Μὰ μήπως τώρα μόνο μὲ τὴν
ἀπόφαση τοῦ 'Αρείου Πάγου θὰ τὸ καταφέρει; Μή-
πως καὶ χωρὶς δικαστήρια καὶ χωρὶς δίκη δὲ φω-
τίστηκε πιά ὁ καθίνας; Μήπως ἐκεῖνοι ποῦ πολε-
μήσανε τότες τὴν 'Αλήθεια, δὲν τὸ μετανοιῶνουνε
τώρα, ἢ ὅσοι δὲν τὸ μετανοιῶσανε, μήπως δὲν τά-
κουνε τί τοὺς φωνάζει ὁ κόσμος; Ἄφτὸ πρόβλεπε ὁ
Ζολάς καὶ τοὺς λυπότανε γιὰ τὸ κακὸ ποῦ κάνανε
στὸν ἑαυτὸ τοῦς.

Τίτοινα λύπη θαρρῶ ταιριάζει καὶ στὴν Ἑλ-
λάδα. Βίβλια πὼς τὸ γλωσσικὸ ζήτημα δὲν εἶναι

κανένα ζήτημα ὅπου πρόκειται γιὰ τὸ κρῖμα ἢ τὴν
ἀθωότητα ἐνὸς ἀτομοῦ. Εἶναι ὅμως ζήτημα λογι-
κῆς, ζήτημα πολὺ ἐπιχωλιώτερο ἀπὸ τὰ πολὺπλοκα
δράματα τοῦ κακουργοδικείου. Θέλει ἀνάγνωση
καὶ σκέψη. Τόσο μόνο. Δηλαδή πρέπει κανεὶς νὰ
πάρῃ τὰ κυριώτερα βιβλία ποῦ γραφήκανε γιὰ τὸ
ζήτημα, νὰ τὰ διαβάσῃ καὶ νὰ σκεφτῇ. Μάλιστα,
προτοῦ μᾶς καταδικάσῃ ἐμᾶς, μοῦ φαίνεται ἀπό-
λυτη ἀνάγκη, τὰ βιβλία τὰ δικὰ μας νὰ διαβάσῃ
καὶ νὰ μελετήσῃ. Ὡς τόσο, δὲ βλέπω νὰ γίνεταί
ἀφτὸ, καὶ λυποῦμαι. Εἶδα τίς προάλλες σὲ μιὰν ἀ-
θηναϊκὴν φημερίδα κάτι παράξενο. Παίρω τὸ λόγο
μου πίσω, ἂν ἔχω λάθος κι ἂν ἡ φημερίδα δὲν εἶπε
τὰ πράματα ὅπως εἶναι. Δὲ γνωρίζω τὸν κ. Καρα-
πάνο. Ἄπ' ὅσα μοῦ εἶπανε, μοῦ εἶναι περισσότερο
συμπαθητικὸς παρὰ τὸ ἱκαντίο. Ἄθρωπος ποῦ ἐπι-
στημονικὴ ἀξία δὲν τοῦ λείπει, ἀρχαιολόγος μὲ τό-
νομα, πλούσιος, κομματάρχης καὶ θαρρῶ τώρα
ὑπουργός. Νὰ τὸ ζητάσῃ κανεὶς τὸ πρᾶμα, ἔτσι, μὲ
κρῶο αἷμα, ποῦ λένε, μπόρουσε ὁ κ. Καραπάνος καὶ
νὰ μὴν ἀνακατεφτῇ στὸ ζήτημα. Ποῖός τὸν ἐβίαζε;
Ὅχι! Θέλησε νὰ πῇ τὸ λόγο του. Καὶ τὸν εἶπε.
Ἄλλαξε, λέει, τὸ ἄρθρο 5 τοῦ περίφημου Καταστα-
τικοῦ τοῦ περίφημου Συλλόγου τοῦ περίφημου κ.
Βικέλα, καὶ πρόσθεσε τὰκόλουθα· «Τὰ βιβλία τοῦ
Συλλόγου γράφονται ἐν τῇ ἰθνηκῇ γλώσσῃ, τῇ μορ-

φομένη μὲν διὰ τῆς ἐπιδράσεως τῶν σχολείων, ἀ-
πηλλαγμένη δὲ ξενικῶν λέξεων, διαλεκτικῶν ἰδιω-
μάτων καὶ χυδαίων γλωσσικῶν κατασκευασμάτων».

Τί ἔλεγε ὁ καημένος ὁ Ζολάς; Ἔνας ἕνας. Πρό-
τεσε μιὰ φράση στὸ Καταστατικὸ τοῦ Συλλόγου ὁ
κ. Καραπάνος, μὰ προστέθηκε τώρα κι ὁ ἴδιος στὸν
ἀριθμὸ ἐκεῖνων ποῦ — πὼς νὰ τὸ πῶ; — ποῦ κρίνουνε
χωρὶς νὰ ξέρουνε. Ἐἴνες λέξεις, ἰδιωματικά, γλωσ-
σικὰ κατασκευάσματα, δηλαδή τρία ἐπιχειρήματα
ἐναντίο τῆς δημοτικῆς, ποῦ ἅμα διαβάσῃ κανεὶς τὰ
βιβλία μας, ἅμα δὴ τί λέμε, ἀπαραίτητα νὰ τὸ μο-
λογῆσῃ, φανέει πάθος νὰ μὴν ἔχη, πὼς καὶ τὰ τρία
γενήκανε θρούβαλα. Ἐγὼ, ἂν εἴμουνε στὴ θέση τοῦ
κ. Καραπάνου, ἂν ἄκουα χρόνια καὶ χρόνια τοὺς
ἴδιους ἀθρώπους νὰ τὸ λένε καὶ νὰ τὸ παναλίνε, νὰ
τάποδείχνουνε κιόλας πὼς τὸ ζήτημα εἶναι ζήτημα
ἔθνηκο, πὼς ὑπάρχει σπουδαῖος, μεγάλος ἔθνηκος
κίντυνος, ἂν ἔξερα, ὅπως θὰ τὸ ξέρῃ δίχως ἄλλο,
πὼς οἱ ἀθρώποι ἀφτοὶ πιάνευε κάπως τὸν τόπο τοῦς
καὶ στὴν κοινωνία καὶ στὴν ἐπιστήμη, πὼς δι-
καίωμα κανένα δὲν ἔχει· ὁ κ. Καραπάνος νὰ τοὺς
καταφρονῇ, ἐγὼ στὴ θέση του θὰ παρακαλοῦσα ἢ
τὸν κ. Φωτιάδη, ἢ τὸν κ. Πάλλη, ἢ καὶ τὸν κ.
Ψυχάρη, νὰ κοπιᾶσουνε μιὰ μέρα, νὰ καθίσουνε δυὸ
τρεῖς ὥρες, νὰ μοῦ ποῦνε τοὺς λόγους τοῦς. Δὲ φαν-
τάζεται κανένας πρᾶμα πιδ ἐφολλο. Ἐγὼ θὰ πῆ-

γαινα. Θὰ εἰδειχᾶ τοῦ κ. Καραπάνου, ἦσυχια κουβεντιάζοντας—καὶ καπνίζοντας, γιατί ἀχώριστος ὁ καπνὸς ἀπὸ τὴν καλὴ τὴν κουβέντα—θὰ τοῦ εἰδειχᾶ πῶς τὸ ζήτημα δὲν τὸ καταλάβει. Καὶ νὰ τῶν γιὰ βέβαιον πῶς ἂν τοῦ τὸ ξηγήσω—μ' ἕνα τσιγάρο—θὰ τὸ καταλάβῃ, δὲ γίνεται. Ἀποῦ τὸ καταλάβῃ, ἄς ἀλλάξῃ τὰ Καταστατικὰ τοῦ Συλλόγου. Ἄς μᾶς χτυπήσῃ κιάλας. Ἄς μιλήσῃ γιὰ ξενισμούς, ἰδιωματικὰ καὶ κατασκευάσματα. Σὰ θέλει, τότες ἄς κεραυνοβολήσῃ. Ὁ κεραβνὸς του θάχῃ σημασία· τώρα δὲν ἔχει.

Καὶ σὰ λέω πῶς ὁ κ. Καραπάνος θὰ καταλάβῃ, μπορεῖ ἐννοεῖται καὶ νὰ γελιοῦμαι. Σ' ἕνα δὲ γελιοῦμαι, πῶς θὰ καταλάβουνε ἄλλοι, ὅπως ἀρχίζουνε καὶ καταλαβαίνουνε τόσοι. Ἄμὲ, πῶς θέλετε νὰ μὴν καταλάβουνε; Ἡ Ἐβρώπη τοὺς τὸ φωνάζει· τοὺς τὸ φωνάζει ὁ κόσμος. Εἶναι ὅσα λέμε καὶ κοντὰ στοῦ. Τοὺς τὰ φωνάζει λοιπὸν κ' ἡ ὀρθὴ κρίση. Ἐπειτα, τί νὰ σὰς πῶ; Ἡ πρέπει νὰ ὑποθέσουμε πῶς ἔπαψε νὰ ἐνεργᾷ τὸ πνεῦμα τὸ ἑλληνικόν, πῶς χάθηκε κάθε λογικὴ καὶ μαζί της πῶς χάθηκε ἡ Ἑλλάδα, ἢ πρέπει νάχουμε ἀσάλευτη μέσα μας τὴν πεποίθησιν πῶς τὸ ἔθνος θὰ ζήσῃ. Ἄμα ζήσῃ θὰ καταλάβῃ. Θὰ καταλάβῃ καὶ θὰ κρίνῃ ὅσους τὸ μπουδίζανε νὰ καταλάβῃ. Ἄν ὁ λαὸς, ἔγραψε τότες γιὰ τὰ Βαγγέλια ὁ κ. Thumb, ἂν ὁ λαὸς τὸ ὑποφιαζότανε γιατί καὶ μὲ τί σκοπὸ τὸν ἀπατούσανε οἱ δασκάλοι, ἂν τῶσλεπε πῶς δὲν τὸν ἀφίνουνε νάποχτήσῃ μῆτε μάθησιν μῆτε γλώσσα μῆτε πολιτισμό, ἐναντίον τοὺς θὰ θύμωνε. Κι ἀφ' οὗ δὲν μπορεῖ νὰ μὴ γίνῃ. Λοιπὸν τί ἐργάζονται σήμερις ἕνας ἕνας νὰ προσκυνήσουνε τὴν ψευτιά; Εἶναι πράγματα ποὺ κατάντησε πιά ντροπὴ καὶ νὰ λέγονται καὶ νὰ κούγονται. Γιατί τὰ λένε; Γιατί τὰ κούνε; Περιεργό, πολὺ περιεργό ποὺ τυχαίνει κιάλας νὰ μὴ βλέπῃ κανεὶς—τὸ φῶς. Βγήκε τώρα τελεφαῖα στὴν Ἀθῆνα ἕνας τύπος ποὺ ξιθαρόρα μποροῦμε νὰ τὸν ὀνομάσουμε κακοήθικο. Ἀφ' οὗ ὁ κακοήθικος τύπος πρῶτ' βράδου φωνάζει γιὰ προδοσίαν. Ἀφ' οὗ ὁ τύπος στὰ 1902 σήκωσε πανάστασιν κ' ἔχουσε αἷμα. Ὁραῖα μαθήματα δίνει στοῦ λαό. Δοξάζει τὴν Ἑλλάδα στὰ μάτια τῆς Ἐβρώπης. Πῶς ὅμως δὲν τὸ νοιώθουνε οἱ τίμιοι ἄνθρωποι πῶς κάνουνε ἀπαράλλαχτα ὅτι κανεὶς κ' ὁ τύπος ἀφ' οὗ; Δὲ μιλοῦνε, θὰ μὲ πῆς, δὲ φέρνουνται τόσο πρόστυχα. Μὰ στὴν οὐσία εἶναι τὸ ἴδιο. Κρίνουνε, ὅπως εἶπαμε, χωρὶς νὰ ξέρουνε ἢ ξέρουνε καὶ κρίνουνε ἀπὸ πάθος. Κι ἄμα κρίνει κανεὶς ἀπὸ πάθος ἢ χωρὶς νὰ ξέρῃ, τάποτελέσματα πάντα

ὀλέθρια. Νὰ, ἴσια ἴσια τέτοιος τύπος πάει καὶ πλέκει στεφάνια τοῦ κ. Καραπάνου. Μὲ τὸ κόμμα τους λοιπὸν κ' ἀφ' οὗ.

Δηλαδή, κακὸς ἂν εἴμαστε, θὰ χαίρομε ποὺ οἱ ἀντίπαλοί μας ἔχουνε τοὺς φίλους ποὺ ἔχουμε, καταντοῦνε στὰ ἰπιχειρήματα ποὺ βλέπουμε. Μὰ κακὸς δὲν εἶμαι. Δὲ μισῶ τὸν κ. Καραπάνο· δὲ μισῶ τὸν κ. Στάη· δὲ μισῶ τὸν κ. Βικέλα. Πῆτε πῶς μισοῦνε τὸν ἑαφ' οὗ τους, ἀφ' οὗ μῆτε προσπαθοῦνε νὰ δοῦνε τὸ καλόν, ἀφ' οὗ ἢ ἀπὸ πείσμα ἢ ἀπὸ πρόληψιν δὲν τὸ θέλουνε. Δὲν πειράζει. Ὁ φανατισμὸς τους κατόπι θὰ μᾶς βοηθήσῃ. Μᾶς συμφέρει ὁ Σύλλογος τοῦ κ. Βικέλα, τᾶρθρο τοῦ κ. Καραπάνου μᾶς συμφέρει. Ἀπὸ τὸ Σύλλογο κ' ἀπὸ τᾶρθρο θὰ βγῇ πῶς ὕστερα ὁ Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας, ποὺ θὰ στήσῃ τὸ Νὰὸ τῆς Ἀληθείας μέσα στὰ χαλάσματα τῆς Δωδώνης.

ΨΥΧΑΡΗΣ

ΟΝΕΙΡΟΠΑΛΑΙΜΑ

Βρέθηκα λησμονημένος σ' ἕναν τόπο ἀλλόκοτο. Ποτὲ ἄλλη φορὰ δὲν εἶχα τὸν γνωρίσῃ. Δὲ θυμῶ- μουν μῆτε ἂν στὰ ὄνειρά μου τὸν ἀπάντησα.

Δὲ φαίνονταν νάσαι τόπος ἀπ' αὐτὸν τὸν κόσ- μο. Κι' ὅμως δὲν εἶχε τίποτα ξεχωριστὸ ποὺ νὰ ξαφνίξῃ. Ἐνας κάμπος βαθουλὸς καὶ χωρὶς σύνορα τριγύρω. Καθὼς ἀνηφόριζε ἀπαλά, δὲν ξέρω κ' ἐγὼ πῶς χάνονταν ἀπὸ τὰ μάτια μου. Σιγὰ βυθίζονταν σ' ἕναν ἀγέρα θολωμένον, ἔλεγα, ἀπ' τὴ σκόνῃ τὴν ἴδια αὐτοῦ τοῦ κάμπου. Κι' ὅμως φύσημ' ἀνέμου δὲν ἀκούγονταν. Βαρεῖα καὶ πνιχτικὴ γαλήνη τρι- γύρω μου κρατοῦσε, ἀχάλαστη. Ἀπὸ τ' ἄλλο μέρος ἀχνὸς κανένας συννεφίης ἢ ἀντάρας δὲ σκότιζε τὸν οὐρανόν. Ἦταν ἀνεξήγητο.

Πῶς βρέθηκα σ' αὐτὸν τὸν τόπο; Ἀνήσυχος, συλλογιζόμενος καὶ δὲν ἤξερα ποὺ εἶμαι. Γύριζα τὰ μάτια ἀπάνου. Ἐνας μουχρωμένος οὐρανός, χωρὶς ἥλιο, χωρὶς φῶς ἡμερινόν. Χωρὶς ἀστέρια καὶ φεγγά- ρι. Μέρα ἢ νύχτα ἦταν; Μῆτε μέρα, μῆτε νύ- χτα. Ἦταν κάτι ἄλλο ποὺ κ' ἐγὼ δὲν ἤξερα. Ὁ οὐρανός αὐτὸς κατέβαινε, βαρὺς κ' ἄχαρος, σὰ θό- λος μολυβόχρωμος ἐκκλησιᾶς. Κατέβαινε καὶ γίνον- ταν ἕνα μὲ τὰ σύνορα τοῦ κάμπου. Κ' ἐγὼ ἤμουν ἐκεῖ φυλακωμένος! Ὁ φόβος μου μεγάλωνε. Ποιὸς

δρόμος μ' ἔφερε ἐκεῖ πέρα; Πῶς θὰ γυρίσω πίσω;

Χωρὶς σκοπὸ, χωρὶς κανέναν πόθο καθαρὸν ποῦ νὰ μὲ σπρώχνῃ, ἀρχισα νὰ περπατῶ. Ὁ ἀνήφορος δὲ φαίνονταν μακρὰ ἀπὸ 'κεῖ. Ἐλπίζα νὰ τὸν φτά- σω γλήγορα. Κ' ὕστερα εὐκόλα νὰ τὸν περάσω. Ὡς ποῦ θὰ βαστοῦσε; Δὲ θάχε ἄκρη; Κι' ὅμως, τί παράξενο! Δὲ συλλογίστηκα τί μποροῦσε νάσαι πέρα ἀπ' αὐτὴ τὴν ἄκρη. Δὲν ἤξερα ἂν ὑπάρχει κ' ἄλλος τόπος. Κάθε γνώση, κάθε ἀνάμνησιν τοῦ κό- σμου εἶχε χαθῆ ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου. Ὅμως ἔπρεπε νὰ θρῶ μὴν ἄκρη. Αὐτὸ μοναχά. Τῶνοιθα ἔχι σὰ σκέψῃ, παρὰ σὰ μὴ βουθῆν ὀρμη. Περπάτησα με- ρόνυχτα, νὰ πῶ ἔτσι. Τέλος δὲν ἦρα! Τὸν ἀνή- φορο δὲν τὸν ἔφτασα καὶ δὲν τὸν πέρασα. Πάντα στὴ μέση τοῦ κάμπου! Στὸ κέντρο τοῦ ἀλωνιοῦ. Καὶ γύριζα κ' ἄλωνίζα.

Κι' ὅμως ὕστερ' ἀπὸ τόσο δρόμο, δὲν ἐνοιωθα τὸ σῶμα κουρασμένο. Ἡ ψυχὴ μου μοναχά ἦταν πεσμένη σὲ μὴ κούρασιν, ποὺ δὲν κουραζόταν πειά. Κ' ἔτσι μποροῦσα νὰ περπατῶ. Καὶ περπατοῦσα. Μερόνυχτα εἶπα; Αἰῶνες ἴσως! Πάντα στὴ μέση! Γύρω μου ἕνας κύκλος ὀλοστρόγγυλος. Ἀπάνου ὁ κούφιος οὐρανός, ὁμοιος στοῦ χρώμα μὲ τὸν κάμπο κάτω τὸ βαθουλό.

Μονοτονία πένθιμη. Ἄγρια μοναξιά. Ἡ ἄσω- στη τοῦ τίποτα ἐρημιά. Ἡ κίνησιν κ' ἡ ἀναπνοὴ κάθε ζωῆς θὰ τρώμαζε μπροστὰ σὲ τέτοια νέκρα. Ἐβλεπα δλόγυρά μου καὶ ζητοῦσα. Ἀνθρώπου ἀχνάρι ζωντανόν δὲν ἀπαντοῦσα πουθενά. Μισόσβυστα ση- μάδια ἀμέτρητα σκόρπια φαίνονταν στοῦ χῶμα. Ἦ- ταν ἀπ' ἀνθρώπων βήματα, ἦταν ἀπὸ θεία; Δὲ φαίνονταν καθαρά. Ὁ καιρὸς ποὺ διάβαινε ἀπὸ πά- νου τὰ ἰσοπέδωνε καὶ τᾶσβυνε. Δρόμοι εἶτε μονο- πάτια χίλια χάραζαν στοῦ χῶμα. Τ' ἀκολουθοῦσα, τᾶχανα. Ἐσκυβα, ζητοῦσα νὰ τὰ ξαναβρῶ. Δὲ μπο- ροῦσα!

Στ' ἀμμόχωμα κάτω τὸ στεγνόν δὲ φαίνονταν ἀπομεινάρια χλωρασίας παραμικρό. Χαμόδεντρο ἢ χαμάκλαδο δὲν ζανοίγονταν πουθενά, ὅσο ἔφτανε ἡ ματιὰ μου. Καὶ τὰ φύλλα ἀκόμα τὰ ξερά ποὺ θά- χαν πέσῃ εἶχαν τριφτῆ, εἶχαν σβύση. Χρόνια καὶ χρόνια θὰ πέρασαν ἀπὸ τότε ποὺ θὰ εἶδε χλόης ἀνθισμα στὴν ὄψῃ τῆς ἢ στέρια γῆ, ποὺ θάχε ἀνοί- ξῃ σίδηρο ἀλετριῦ τὰ στήθια τῆς. Καὶ ποιὸς ξέρει πόσα χέρια, πόσα στόματα τῆ δουλέψαν, τὴν κα- ταπόνεσαν, ὡς ποὺ ἀρνήθηκε τοὺς κόπους τῶν ἀθλιων- χερομάχων; Καὶ τριφτῆκε κ' ἔγινε ἄχνη, σὰ νὰ τὴν ἄλεσε μύλος ἀφαντος, ὁ μύλος τοῦ καιροῦ; Καὶ

Κ ΘΕΟΤΟΚΗ

ΑΠΕΛΛΗΣ

Α'

Τὸνομα τοῦ Ἀπελλῆ ἦταν ἑκουσμένο σ' ἐκείνα τὰ χρόνια παντοῦ στὴν Ἑλλάδα, καὶ στοὺς ἐπιση- μότερους καὶ σεβαστότερους ναοὺς ἦταν κρεμασμένες οἱ θαυμαστὲς ζωγραφίαι του, ἕνα δωδεκάθεο στὴν Ὀ- λυμπία, ἕνας μανιωμένος Αἰάντας στὴν Αἴγινα, ὁ Τηλέμαχος μὲ τὴν Ἀθῆνα σιμά του στὰ προπύλαια τῆς Ἀκρόπολης στὴν Ἀθῆνα, στὴν ἴδια χώρα ὁ Θεσείας μὲ τὸ Μινόταυρο καὶ στὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου ἡ Βροντή, ἡ Ἀστραπὴ, ἡ Κεραυνοβολία ποὺ δὲν ἦταν ἔργα λιγώτερο ἀξιόλογα ἀπὸ τὰ ἐπίλοιπα ἱστορικὰ εἰκονισματά του.

Κ' ἐκατοικοῦσε τότες τὰ παραόρια τῆς Ἐφεσος, ὅπου οἱ δυ' ἀστέρες τῆς πολιτείας ἔχτιζαν κ' ἐστόλι- ζαν μὲ ἀριστουργήματα κάθε τέχνης τὸ μεγαλό-

πρεπο ναὸ τῆς Ἀρτέμιδας, ποὺ εικοσιέναν χρόνον ὀπίσω ὁ Ἡρόστρατος, ζηλεύοντας ἀτιμὴ δόξα, τὸν εἶχε κάψῃ, ἐνῶ τὴν ἴδια νύχτα ἐγεννιότου ἕνας ἥρωας, ὁ γιὸς τοῦ Φίλιππου τῆς Μακεδονίας, ὁ Ἀλέξανδρος.

Γιὰ τοῦτο στὴν ὀμορφὴ καὶ κάμπλουσιν χώρα, τὸ μαργαριτάρι τῆς Ἰωνίας, εἶχαν συναχτεῖ ὅλοι τῆς Ἑλλάδας οἱ μεγάλοι τεχνίτες· ὁ Πραξιτέλης ἐσκάλιζε τὸ βωμό, ὁ Κτησιφῶνας ἀποτελεῖωνε τὰ ἔργα τοῦ Σκόπα καὶ τοῦ Χερσικράτη, καὶ πλῆθος ἀρχιτέκτονες καὶ γλύφτες καὶ ζωγράφοι ἐρχόνταν νὰ δουλέψουν σ' ἐκεῖνο τοῦ κόσμου τὸ θιάμασμα, διψῶν- τας τὴν Ἀθανασία καὶ ξέροντας πῶς τὸ χρυσάφι ἦταν ἄφθονο στὰ πλούσια ταμεῖα τῶν ἀπόγονων τοῦ Κόδρου, ποὺ βασιλεῖδες ὀνομαζόνταν στὴν Ἐφεσο, καὶ τῶν ἄλλων ἀρχόντων ποὺ ἐξουσίαζαν μαζί τους τὴ Νύφη τοῦ Αἰγαίου, τὴ ρωταρὶχ τοῦ Κάυστρου ποταμοῦ.

Ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ καλοκαιριοῦ· καὶ γιατί ἡ ζέ- στα ἦταν μεγάλη, ὁ Ἀπελλῆς ἐκατοικοῦσε ἕνα ἐπί- δροσο μετόχι στὸν κάμπο τοῦ Κάυστρου ὅχι μακρὰ ἀπὸ τὴν χώρα, καὶ ποὺ τοῦ τῶχαν χαρίσει οἱ ἀρχόν- τες τῆς Ἐφεσος ἀναγνωρίζοντας ἔτσι τὴν ὑψηλὴν του τέχνην καὶ ἀναγκάζοντας τὸν νὰ μένει στὸν τόπο τοὺς τὸ περισσότερο μέρος τοῦ χρόνου. Τὸ μετόχι ἦταν

πανώρητο, χτισμένο μὲ τὴν μεγαλοπρέπεια δημόσιου χτίριου, μὲ περιβόλια καὶ ἡμερα ρουμάνια τρογύρου, σὲ μέρος γελαστό καὶ πρόσχαρο. Στὴν πρόσοψιν τῆς μπασίης καὶ πάνουθε ἀπὸ τὲς κολῶνες τῶν προπύ- λαιων ἦταν γραμμένο μὲ χρυσᾶ γράμματα: «Ἐδῶ κατοικεῖ ὁ Ἀπελλῆς ὁ ζωγράφος». Μέσα, ἔπειτα ἀπὸ τὸ θυρῶνα, καὶ δεξιὰ τῆς περιστυλῆς αὐλῆς, ἦταν τὸ μεγάλο ἀργαστήρι, μὴ αἰθουσα ποὺ ἡ σκέπη τῆς ἀκκουμποῦσε σὲ ψηλὰς μαρμαρένιες κολῶνες, χρω- ματισμένη μ' ἄνοιχτό γαλάζιο χρῶμα καὶ κατα- στολισμένη μὲ εἰκόνες, μὲ ἀγάλματα, μὲ μονο- χρώματα σκῆδια, μὲ ἀτέλειωτα ἱστορίσματα, ποὺ ἐδούλευε ὁ ζωγράφος, στημένα πάνου σὲ μεγάλα τριπόδια, μὲ ἀνάγλυφα, ὅλα τοῦτα εἶτε δικὰ του ἔργα, εἶτε τῶν τεχνιτῶν τῆς ἐποχῆς του, ποὺ τοῦ τᾶχαν χαρίσει ἀπὸ φίλια, εἶτε καὶ παλαιότερα ἀ- ριστουργήματα ποὺ τᾶχε ἀγοράσει ὁ ἴδιος.

Καὶ μάλιστα ἕνα ἀνάγλυφο χτισμένο μέσα στὸν τοῖχο, ξάγναντα στὴν μπασίαν, σὲ μέρος ποὺ καθένας ἔπρεπε νὰ τὸ προσέξῃ, μακρὸ καὶ μεγάλο, ἔργο τοῦ γλύφτη Λύσιππου, ἐτραβοῦσε τὸ μάτι, προβδῶντας τὴν ὑψηλὴν ἀπόλαψιν, ποὺ μόνο ἡ θεωρία τοῦ σκα- λισμένου μάρμαρου μπορεῖ νὰ δώσει, παρασταίνοντας τὴν ἀγνότητα τῆς μορφῆς χωρὶς στολισμὸ ἀπὸ χρώ- ματα. Ἦταν ἡ ἱστορία τοῦ Προμηθεῖα. Στὸ δεξιὸ μὲ-